

صائب تبریزی

ادامه از شمارهٔ قبل...
مرور این دو بیت از وقعی تبریزی (از شاعران سبک وقوع) خالی از فایده نیست:
زیستان که عشق در دلم امروز خانه ساخت
می‌باید به درد دل جاودانه ساخت
چون مرغ زخم خورده برون شد ز سینه دل
آن بال و پر شکسته کجا آشیانه ساخت؟
از آغاز قرن دهم هجری تا میانه قرن دوازدهم هجری، شعر فارسی رنگ و بویی دیگر به خود گرفت و شاعران معیارهای زیبا شناختی جدیدی را مبنای آفرینش آثار خود کردند و به کسب تجربه‌هایی تازه پرداختند که بعدها این طرز نو به سبک هندی معروف شد. از مهمترین علل نامگذاری این شیوه به سبک هندی، مهاجرت بسیاری از این شاعران به سرزمین اسرار آمیز هند بود. محققان دلایل بسیاری بر علت مهاجرت شاعران ایرانی به هند، ذکر کرده‌اند؛ از جمله استاد گلچین معانی مهمترین این عوامل را در «خروج شاه اسماعیل اول، سختگیرهای شاه تهماسب، فتور ارباب مناصب در زمان شاه اسماعیل دوم، قتل عام شاهزادگان که مروج و مربی شاعران بودند، فتنه‌های پیاپی ازبکان، ... دعوت شاهان هند از ایشان، همراهی سفیران ایران، رنجش و ناخرسندی... آزرده‌گی از خویشتان یا همشهریان، درویشی و قلندری، پیوستن به آشنایان و بستگان خود که در آن سامان مقام و منصبی داشته‌اند، سفارت، تجارت، سیاحت. ناسازگاری روزگار، پیدا کردن کار، راه یافتن به دربار هند و ... می‌داند.

در هر صورت، زبان فارسی که سالها پیشتر از ورود این شاعران به هند در آن دیار گسترش یافته بود، با حضور این طوطیان شکرشکن، جانی دوباره و رونقی بسزا گرفت. بسیاری از حکام و پادشاهان هند از علاقمندان شعر و ادب پارسی به شمار می‌رفتند. مایت این پادشاهان از شاعران فارسی زبان و تأثیر محیط و فرهنگ بومی هند، بر ذهن و ذوق اغلب آنان تأثیری خاص به جای گذاشت. زادگاه طرز نو ایران بود؛ اما این شیوه در هند رشد و نمو کرد و شکل کمال یافته خود را باز یافت. شاعران بزرگی همچون صائب، کلیم، طالب، عرفی و ... از مهاجرینی بودند که به طور مستقیم و از نزدیک، محیط و فرهنگ هندی را آزمودند و تجربه کردند.

ضرب المثل های ترکی

آغریمایان باشا دسمال باغلامازار.
به سری که درد نمی کند دسمال نمی‌بندند.
آغریبان دیشی چکرلر.
دندانن را که درد می کند باید کشید.»
اوغری پیشیک آغاج گورجک قاجار
گره زده چوب بیته فرار می کنه
ایلان هر پیره اگری گدر، اوز یوواسینا دوز گدر.
مار هر کجا که کج بره، خونه خودش راست میره.
اوز گوزینه دیرگی گورمور، اوزگه نین کینه توکو گورور.
تیررا در چشم خود نمی‌بیند ولی مو را در چشم دیگری می‌بیند.
اولی دوروپ مرده شیری یویورور.
مرده بلند شده داره مرده‌شور رو غسل میده.
اول قارداشلیغوی ثابت الله سورا ارث و میراث ایسته اول برادریو ثابت کن بعد ادعای ارث بکن.
باغدا اریک واریدی سلام علیک واریدی، باغدان اریک قورتولدو سلام علیک قورتولدو.
تازمانی که سود میرسد دوست است.
باشیوا داش سالاندا، اوجا یثردن سال باغیانین گل وقتی قولاغی انشیمز
بورنو ینللی دیر.
دماغش باد دارد.
یوروندان توتسان جانی چیخار.
اگر دماغش را بگیری جانش در می‌آید.
بو گونون صاباغی دا وار.
امروز فرادای هم دارد.
بیر باشی وار مین سئوداسی.
یک سر دارد و هزار سودا.
بیرلیک هاردا دیرلیک اورداد.
یکدلی هر جا که باشد زندگی آنجاست.

هوپ هوپ نامه

*میرزه علی اکبر صابر

ملا نصرالدین و اوغری

مولالین بۇر کینتی چالیب اوغری،
یوگوروب قاجدی بیر باغا دوغری.

باخمادی اوغریسی گنذر نره په،
اؤزی آنجاق یوگوردی مقبره په.

مولاتی گوردولر دورور اورداد،
دندیلر: دورموسان نچین بوراداد؟

دندی: بیر اوغری بور کیمی چالدی،
قاجدی، گنندی، باشیم اچیق قالدی.

دندیلر: اوغری قاجدی، گنندی باغا،
بورادا بوش اوتورما، دور آیاغا!

باغا دوغری گنت، ائیلمه اهمال،
اواغرونی تاب او یثرده، بور کینتی آل.

-نه مه لازم، -دندی، -کی، باغ هارادیر،
اوغری نین عاقبت یثری بورادیر!...

اؤرومچک و ایپک قوردی

بیر اؤرومچک اؤزون چکبک دوردی،
دندی فخر ایله: ای ایپک قوردی!

نه کسانلله ایش گورورسن سن،
نیه بونجا آغیر هؤرورسن سن؟

ناغیل

یاخشی یولدش ایله پیس یولدش ناغیلی

گنچن ساین ادامه سی
اوغلان فیکرلشدی: صباح سحر چاغی بورادان سلامت قورتولسام نئله
حر نئزدن آیی اینشینین دالسیجا گنندی، سونرا قورد تاپیاتاب یولا
دوشدو، اونون آردیجا تولکو آستاجا اوردان اوزاقلاشدی. اوغلاندا
کوهولدن چیخیب تپه په دوغرو یوللاندى. او تولکونو بیر حالداکی تپه
نین اوستونده اوتوروب تاماشا اندیردی گوردو. بیر بویوک سیچاندا قیزیل
واشرفی لرینین اوستونده آتلیپ دوشوردو، اوغلان بیر داش گوتوروب
تولکویه، آتدی تولکو دیک آتلیپ اکیلدی. او تزلکجه قیزیل لاری
جیبینه قویوب، آرادان چیخدی، سیچان بو ایشی گورنده قویروغونو
پونونا دولاییب اوزون اولدوردو. اوغلان چوبانین یانینا گنیدب دندی:
او قارا قویونو نچه په ساتیرسان؟ اوغلان چوبانان قیمتی آلانان سونرا،
اونا دندی: قویونون باشینی اوز نثر منه، فالانلاری دا اوزونونکو اولسون!
او قویونون بئینی چیخاریب قوروتدو اونون توزونو بیر شوشه په توکوب
شهره گلدی. شاهین قصری نین قاباغیندا، اوجا سسله، سسله دی:
حکیمم طبیم حکیمم .... شاهین قاروول لاری گلب اونا دندیلر:
اوغلان قوی چیچ گنت، سنین ایشین ذبیل! شاه دنیب: کیسهه اونو
توختادا بیلسه، قیزینی اونا ونه جک، اونو موعالیجه انده بیلمه سه اونو
اولدودوره جک! اکلن حکیملرین چوخو اونو موعالیجه انده بیلمه مه یینه
گوره اولدورولوبلر. اوغلان دندی: اولسون، منیم قانیم اونلارین قانیندان
رهلی ذبیل، منی آپارین شاهین یانینا اوغلانی شاهین یانینا آپاردیلار.
شاه دندی: هه، حکیم، قیزیمنی توختادا بیلرسن می؟ اوغلان دندی:
اولا بیلینسن کی توختادارام! شاه دندی: بیلیر سن می؟ موعالیجه انده
بیلمه سن، سنی اولدودوره چه یم اوغلان دندی: هه، بیلیرم! شاه
فرمان وئردی، اونو قیزین یانینا آپارینلار. اوغلان دندی: هامی انشیکه
چیخسین اوتاقدا کیسهه قالماسین! اوتاق بوشالاندا سونرا، اوغلان شوشه
نی آچیب، قویون بئینین توزوندان قیزین بورنونو پوفله دی. قیز
آسقیراندان سونرا قالحب اوتوردو. شاه قیزین توختاماسینی انشیدیب
اوزونو اونون اوتاغینا بئیتردی. اونو آتاق انسته گوروب چوخ سئویندی،
سونرا دندی: منی سئولر حکیمه انعام ونرسینلر. دورد طرفدن یاغیش

گل منیم صنعتیمده سرعتیمی،
گوروب اقرار قیل مهارتیمی،

ایشه گیرجک تمامینی هؤرورم،
آز زماندا نجه چوخ ایش گورورم.

باخدی، گولدی اونا ایپک قوردی.
سرزنش اتندی طعنه لر اوردی.

دندی: بر فرض، اولسا هر یثرده،
توخویورسان بؤیوک، کیچیک پرده

دئ گوروم اونلارین نه دیر ثمری؟
بلکه ده هر کسه چاتیر ضرری!

لیک منده بوخ ایسه ده سرعت،
یاپدیغم ایشده وار آغیر قیمت

عالمه فائده ونریر کاریم،
هر کس ایسته ر اولا خریداریم

کیمی قیزیل جواهرلری حکیمین باشینا یاغدیردیلار. سونرا شاه دندی:
حکیم، نه مه نه ایسته سن سنه ونره چه یم! اوغلان دندی: قوربان، هیچ
نه ایسته میرم. سوز ونردین کیمی قیزینی منه ونر، بیرده لازیمین اولماسا
او خارابانی منه یاغیشلا! شاه دندی: اولسون بو بیر شی دنیل! آنجاق،
اوغلان خارابانی شاهدان آلدی، سونرا اورانی قازدیریب خزانه نی
چیخارتدی. خارابانین یثرنده شاهین قصریندن گوزل بیر قصر سالدیردی.
بیر گون حیات یولدش ایله قصرده اوتورموشدو، پیس یولدش،
جرحیندیریقی پالتاردا، دبلنکک حالیندا گوردو. اونون اوزوقیوریشیب
فال لری ایسه قاتماق یاغلامیشدی. اوز مورادینا چاتان یولدش، خدمه
لری نه امر اتندی، اونو قصره گتیرسینلر، پیس یولدش ایچری په گیررکن
اوندان سوروشدو: یاخشی یولدش، آدین نه دیر؟ پیس یولدش دندی
پیس یاخشی یولدش دندی: انشیمشمن سنین، یاخشی، آدیندا بیر
یولدش وارایدی، او هارادیر؟ پیس یولدش دندی: او بیری یولون
آیریمیندا مندن آیریلدی. نه قده ر ریجا اندیب اونا یالواردیم، قبول ائتمه
دی. یاخشی یولدش دندی: باخ گور منی تانیرسان؟ پیس یولدش
دندی: سنه قوربان اولوم، تانیرم. یاخشی یولدش دندی: بیر تیکه
چوره ک دن اوترو اونونلا ساواشدیغین یولدشیم. پیس یولدش درین
باخیشیندا قدیمی یولدشینی تانییب دانیشیغینی ایتیردی! اوزونه گلندن
سونرا سوروشدو: نجه اولدو بو قدر وار دولت اله گتیردین؟
یاخشی یولدش باشینا گلدیی ایشلری اونا ایضاح اتندی. پیس یولدش
دندی: منده گنتمم بیر شیه جاتا بیلرم؟
یاخشی یولدش دندی: بیلیرم...
پیس یولدش کوهوله گنیدب اورادا گیزلندی.

چندی از رسامان و هنرمندان دیگر را به سرای خود دعوت می کند. بعد
میرسیدعلی تبریزی و صمد شیرازس مشتری را به هندوستان اثری به نام خانه
تیمور را خلق نمودند که نمایندگان و سلالهٔ تیموریان را نیز در آن اثر به
تصویر کشیده بودند و همایون شاه به خاطر همین تصویر با اهدای هدایای
نفیس و لقب نادرالملک همایون شاهی از او تقدیر می نماید.
داستان امیرحمزه در ۱۶ جلد و ۶۴۰۰ شرح و تصویر و اندازهٔ صفحات آن
نزدیک یک متر در نظر گرفته شده و میرسیدعلی برای تذهیب آن تعیین
شده بود که هر جلد آن در یک صندوق مخصوص به خود نگهداری می
شود.
در رابطه با این دست نویس ها بیش از سی رسام به رهبری میرسیدعلی
مشغول فعالیت بودند و به شهادت دست اندرکاران در سال ۱۵۷۰ میلادی
که میرسیدعلی به زیارت خانهٔ خدا مشرف می شد چهار جلد آن آماده
شده بود.
نام میرسیدعلی در تاریخ آذربایجان، ایران، هندوستان و سایر بلاد منطقه،
ابدی و با عنوان هنرمند و استاد نوشته شده است.
خلق آثار میرسیدعلی در هنر رسامی تبریز و هندوستان در مورد
میناتورهای مکتب مغول ها و سایر خدمات او در این زمینه مورد قبول و
تأیید تمام صاحبزنان می باشد.
چطورری که هنرمندان و رسامان تبریز مثل شاه قلی تبریزی، ولی جان و
کمال تبریزی در مورد صنعت مینیاتور و اکتشاف آن در ترکیه را نمی
توان انکار کرد.

مشاهیر و شخصیت های چشمگیر آذربایجان

*تالیف: پروفور چنگیز قاجار

میر سید علی

ادامه از شمارهٔ قبل...
اطلاعات در مورد آثار هنری پدر او میرمصور بسیار کم است. از منابع
معلوم می شود که میرمصور یکی از اساتید خط و رسم سرای شاه
طهماسب بوده است.
امپراطور همایون سلالهٔ بزرگ مغول ها در زمان فرار در تبریز و در سرای
شاه طهماسب به سر می برد.
او در کتابخانهٔ سرای شاه شخص شناخته شده ای بود و بعدها پس از
بازگشت به هندوستان به فکر ایجاد کارهای هنری سرای خود می افتد و
اول سراغ میرسید علی را می گیرد و هنوز از تبریز نرفته ترسیم مینیاتور
داستان امیرحمزه را به او واگذار می کند.
همایون پس از بازپس گرفتن تخت خود در هندوستان میرسیدعلی و

دوگونمه - سؤیونمه

*استاد شهریار

سیزلرجه بؤیوک انقلابیز، خلقی آیتندی
چاپقین مال اولان، مال - دواور اولسون دافایتندی
آمما ییزیم انسانلاریمیز گنندی کی گنندی!
قافقاز قایدیب دؤنمه دی ئوز کز مداریندان
قسمت هله بوخ شهریارا بختیاریندان

رستم، سنه قوربان! بو سلامی گوتوررسن
او قهرمان انلرده گزر کن، بنتیره رسن
اوردان دا گلنده، بیزه شادلیق کتیره رسن
دنیته ومرول دوشمان ییخا بیلمز
قارداش نه قدر یادلاشا، باددان چیخا بیلمز

سارقیندی اوسولنره سونبولره کونلوم
بولبول کیمی قان دیر، او قزایل گوللره کونلوم
واحد لره قابیل لره بولبول لره کونلوم
شاعر اولالی بور جلودی صابر لره روحوم
ووروغون دی سلیمان کیمی ساحرلره روحوم

راحیم لی سلیمان لی گورورم بختیار اولسون
گولگون باجیم آذر قادینی برقرار اولسون
عثمان - نبی - کورچالی - رسول - توده وار اولسون
فرصته سهند ایله سیزه گول سیه ریک بیز
هر گوزسیزی گورموشسه، او گوزدن اوپه ریک بیز

عشقینده کونول گوز یولاتیکمیش، یاری گوزلر
کونلوم یار ایتیرمیش، آرابوب - اختاری گوزلر
دیل صبر ائله ییب دینمه سه ده، یالواری گوزلر
عاشق گوزدیر، چشمه زمزم ده دنیه رلر
هجران اودودیر، ناز جهنم ده دنیه رلر

بیر گون اولی کی، فاتحه بیز ساغ - سولاوتریک
دنیا هامی بیر ملت اولوب قول - قولاونریک
دشمن ده محبت تاپا، ییزلر یولاوتریک
قارداش اوزونه حسرت اولوب چکم او گون آه
خلقی اودا یاندرماغا، بیر تک قالی آلاده

بیاتی

مارالی داغدا گشزون
بلبلی باغدا گشزون
شاماما ییشینده
ایسته سوز ناغدا گشزون

قریبم کومکیم بوخ
بیر پارا چورگیم بوخ
آیرلیق نه باماندی
جانم واراورگیم بوخ

یئل ذتیپ اجاج اسدی
بو غمغر منه بسدی
سنون تک دولنماقون
منیم صبری می کسدی

سو گلوم هارا گنلدی
آغ گونوم قارا گنلدی
سندن آیری دوشتن
اورگیم زارا گنلدی

یکهزار واژه اصل ترکی در پارسی

ادامه از قبل شماره....
۴۷۴-قآن صورت دیگر خاقان (م.ه)
۴۷۵-قاب=طرف، آوند، کیسه و پوستی که چنین با
آن متولد گردد که آترا به فال نیک بگیرند؛ در دیوان
لغات الترك بصورتهای قا و قاچا و قاپ نیز آمده است
(۱،۲).
۴۷۶-قاپتورقای=قاپتورغای =قاب (م.ه) + تورغای
(باخ: طغراء) =طغرای قابی شکل، نامه و مهری که در
صندوقچه باشد، صندوقچه، کیسه یا صندوق نامه و
مهر (۱)
۴۷۷-قابله=قابالما = قابلا (قابلاماق =ظرف گذاشتن،
بار و بنه جمع کردن) + ما (اک) =مظروف، کارخانهٔ
کسروسازی، از ظروف آشپزخانه
۴۷۸-قاپوک=قاپیق = ناودانی بر کناره های بام برای
جمع شدن آب باران در آن و هدایت به زمین، قابول و
قابور نیز آمده است (۱۹).
۴۷۹-قاپو=قاپی =قاپ (قاپماق و قاپاماق = بستن، در
بستن) + ی (اک) = وسیلهٔ بستن، در، دروازه؛ مصدر
قاپماق در معنای گاز گرفتن در اصل قاپماق است و
نباید با این مصدر اشتباه شود. قاپوچی =دربان، قاپوچی
باشی = رئیس دربان ها در دورهٔ قاجاریه، عالی قاپو
(م.ه) (۱۹)، تخته قاپو کردن = در (قاپو) را تخته کردن
، خانه نشین کردن، ساکن کردن عشایر، له کردن: □
زیر چکمهٔ این حضرات، تخته قاپو شدند/غریزدگی
جلال آل احمد
۴۸۰-قاپوققایق = قاپ (قاپماق = گرفتن، گاز گرفتن) +
ایق (اک) = کیره، دو تکه چوب که از وسط بهم وصل
می شوند و سر و دستها در میان آندو قرار می گیرد،
چوبهٔ اعدام؛ در قاپوق قرار دادن =مورد تحقیر و تنبیه و
مسخره قرار دادن (۲۵،۱)